

**МАЛЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ХМЕЛЬНИЦЬКОГО РЕГІОНУ:
СТАН ТА НАПРЯМКИ ЙОГО РОЗВИТКУ**

У статті досліджено динаміку стану малого підприємництва Хмельницького регіону, визначено пріоритетні напрямки його розвитку та окреслено основні проблеми, що потребують першочергового розв'язання в перспективі.

In the paper there has been explored the dynamics of the Khmelnytsky region small-scale business state, determined the priority directions of its development and isolated the main problems, that should be solved first of all in the perspective.

Вступ. За умов ринкової економіки зростає роль підприємництва як стимулюючого фактора в розвитку виробництва та ефективного чинника впливу на стан економіки. Розвиток малого підприємництва є одним із важливіших напрямків розвитку економіки України та розв'язання соціально-економічних проблем.

За сучасних умов підприємництво містить у собі широкий спектр відносин. Досконалість малого підприємництва значною мірою залежить від стану законодавчої підтримки та формується під впливом нормативно-правового регулювання визначених питань як на державному, так і на регіональному рівнях. Важливим чинником впливу на стан підприємництва є рівень, якість, характер та масштаби формування ринкових відносин у державі. Не менш важливий вплив на розвиток малого бізнесу має ступінь його державної підтримки, що значною мірою залежить від політичної ситуації у країні. Також вагомий вплив на стан підприємництва має географічне розташування та природно-кліматичні умови. Так суб'єкти малого бізнесу, з одного боку, значною мірою залежать як від внутрішніх, так і від зовнішніх чинників, що визначені ринковим середовищем, з іншого, — самі є факторами впливу на останнє.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційні аспекти підприємництва в Україні, підприємництво як процес і як соціально-економічне явище, розглядаються Й.М. Петровичем, Г.М. Захарчин, А.А. Терехух [1]. Роль та місце малого підприємництва в економіці України розкриті у праці Н. Шабранської [2]. Ю.О. Ольвінська висвітлює проблеми розвитку підприємництва та малого бізнесу в країні [3]. На сьогодні, відзначається недостатнє вивчення окреслених питань діяльності малих підприємств за сучасних умов, що особливо загострились кризою. Актуальність визначених проблем та ступінь їх вирішення обумовили вибір теми та визначили мету статті.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану, проблем та пріоритетних напрямків розвитку малого підприємництва Хмельницької області. Мета статті може бути досягнута шляхом виконання наступних завдань:

- 1) дослідження динаміки кількості малих підприємств по містах Хмельницької області за період 2004-2007 рр.;
- 2) оцінка зміни кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення по містах Хмельницької області за період, що вивчається;
- 3) дослідження динаміки кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення по м. Хмельницькому, Хмельницькій області, Україні;
- 4) аналіз динаміки кількості малих підприємств за основними видами економічної діяльності по м. Хмельницькому та Хмельницькій області;
- 5) оцінка кількості структурних змін та демографії малих підприємств по м. Хмельницькому та Хмельницькій області за період 2005-2007 рр.;
- 6) дослідження динаміки кількості малих підприємств, що реалізовували продукцію та надавали послуги по містах Хмельницької області за період що аналізується;
- 7) визначення та мотивація пріоритетних напрямків розвитку малого підприємництва як складової економіки області;
- 8) обґрунтування основних перешкод та проблем подальшого розвитку малих підприємств області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так за останні роки темпи зростання показників малого бізнесу мають відносно сталий характер. За підсумками 2007 року в області функціонувало 6522 малих підприємства, що на 3,6% більше, ніж у попередньому році та на 34,7% більше кількості малих підприємств, які функціонували у 2001 році.

Щороку збільшується кількість малих підприємств в розрахунку на 10 тис. населення. За період 2001-2007 рік цей показник збільшився на 14 одиниць (або на 41,2%) та у 2007 році становив 48 підприємств. Насиченість малими підприємствами має значну амплітуду коливання за містами області: у м.Хмельницькому на 10 тис. населення припадає 110 малих підприємств, м. Кам'янці-Подільському – 76, а найнижче значення цього показника на підприємствах Дунаєвського, Красилівського та

Староконстантинівського районів – по 20 підприємств.

При постійному зростанні кількості малих підприємств продовжує зменшуватись питома вага підприємств, що фактично здійснювали господарську діяльність. Так у 2007 році реалізовували продукцію, виконували роботи та надавали послуги 4271 підприємство, або 65,5% від їх загальної кількості. В порівнянні з попереднім роком частка працюючих підприємств зменшилась на 2,7 в.п., проти 2004 – на 7,4 в.п.

Відповідно до основних завдань статті доцільно розглянути та проаналізувати динаміку кількості малих підприємств по містах Хмельницької області [4, с. 11] за період 2004-2007 рр., що представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Кількість малих підприємств у містах Хмельницької області за період 2004-2007 рр.

Показник	Роки				Відхилення (+,-)		
	2004	2005	2006	2007	2005/ 2004	2006/ 2005	2007/ 2006
Хмельницька область	5833	6106	6296	6522	+268	+190	+226
м. Хмельницький	2483	2599	2731	2833	+116	+132	+102
м. Кам'янець-Подільський	716	748	752	756	+32	+4	+4
м. Нетішин	181	179	185	189	-2	+6	+4
м. Славути	154	139	145	142	-15	+6	-3
м. Староконстантинів	111	122	119	117	+11	-3	-2
м. Шепетівка	210	216	215	211	+6	-1	-4

За даними таблиці важливо відзначити, що з 2004 по 2007 роки кількість малих підприємств зростає по Хмельницькій області на 11,8%. По містах області спостерігалось зростання в межах 4,4-14,1%. При чому за період 2006-2007 рр. спостерігалось зменшення темпів зростання кількості малих підприємств як по області в цілому, так і за окремими містами області. За період 2004-2007 рр. по Хмельницькому та Кам'янець-Подільському спостерігалось зростання кількості малих підприємств, яке дещо уповільнилось на кінець 2007р. За темпами зростання малих підприємств Хмельницька область посідає сьоме місце по Україні. По малих підприємствах м. Нетішина, м. Славути, м. Староконстантинова, м. Шепетівки спостерігалась нестійка тенденція даного показника, а саме по окремих роках виявляється зменшення кількості малих підприємств. За період, що аналізується, за окремими містами відзначалось скорочення кількості малих підприємств. Так у м. Нетішин відбулося зменшення кількості малих підприємств на 2 одиниці (2005 р.), у м. Славути – 3 одиниці (2007 р.), у м. Староконстантинів – 3 одиниці (2006 р.), 2 одиниці (2007 р.), у м. Шепетівка – одне підприємство (2006 р.), 4 одиниці (2007 р.).

Наступним важливим напрямком дослідження стану малих підприємств є оцінка зміни їх кількості на 10 тис. наявного населення по містах Хмельницької області за аналогічний період [4, с. 13]. Позитивна тенденція до зростання насиченості малими підприємствами, яка спостерігається протягом останніх років, збереглася на протязі періоду, що аналізується (щорічно відзначається зростання середньої кількості малих підприємств по області на 2 одиниці) (див. табл. 2). За проведеними розрахунками відзначається стійка тенденція до зростання кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення у 2007 р. по м. Хмельницькому на 4 одиниці, або на 3,8%; по м. Кам'янець-Подільському – 1 одиниця, що становить 1,3%. У м. Нетішині та м. Староконстантинові у 2007 р. не відмічалось змін щодо кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення. Також за окремими містами області відзначено зменшення кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення, а саме: м. Славути – 1 одиниця, м. Шепетівка – 1 одиниця.

Таблиця 2

Кількість малих підприємств на 10 тис. наявного населення у містах Хмельницької області за період 2004-2007 рр.

Показник	Роки				Відхилення (+,-)		
	2004	2005	2006	2007	2005/ 2004	2006/ 2005	2007/ 2006
Хмельницька область	42	44	46	48	+2	+2	+2
м. Хмельницький	97	101	106	110	+4	+5	+4
м. Кам'янець-Подільський	72	75	75	76	+3	-	+1
м. Нетішин	52	51	53	53	-1	+2	-
м. Славути	44	40	41	40	-4	+1	-1
м. Староконстантинів	32	35	34	34	+3	-1	-
м. Шепетівка	45	47	48	47	+2	+1	-1

Важливим напрямком аналізу стану малого підприємництва є дослідження динаміки кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення по Україні, Хмельницькій області, по м. Хмельницькому ,

у порівнянні [4, с. 12] (див. рис. 1). Доцільно відзначити, що позитивна динаміка щодо зростання кількості малих підприємств, за обраними об'єктами, спостерігається на протязі 2004- 2007 рр.

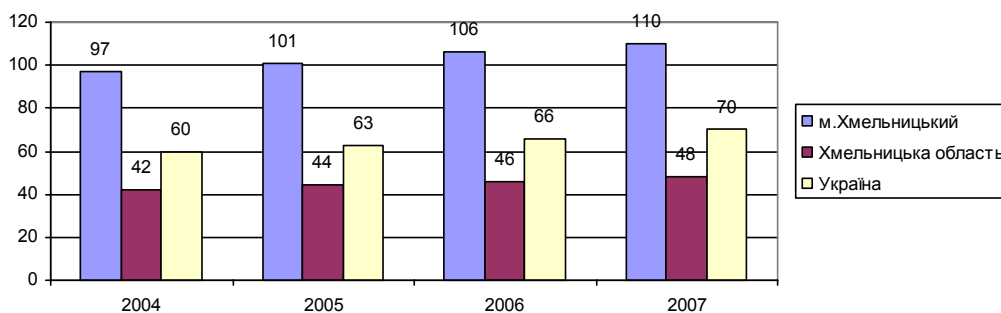

Рис. 1. Динаміка кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення

Так у 2007 р. по м. Хмельницькому спостерігається зростання кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення на 13 одиниць, або на 13,4%. По Хмельницькій області за аналогічний період також спостерігається зростання кількості малих підприємств на 6 одиниць, що становить 14,3%. По Україні відзначається також позитивна тенденція щодо динаміки кількості малих підприємств, яка збільшилась за період що досліджується на 10 одиниць, або 16,7%.

Наступним напрямком дослідження малих підприємств Хмельницької області та м. Хмельницького є дослідження динаміки та оцінка зміни кількості малих підприємств за основними видами економічної діяльності [4, с. 11], що представлено у табл. 3. За період 2005-2007 рр. спостерігались протилежні тенденції кількості малих підприємств по Хмельницькій області, а саме у 2006 р. відзначалось зменшення їх кількості по промисловості на 38 одиниць, що становить 3,3%, а у 2007 р. спостерігається збільшення на 31 підприємство, або на 2,8%. Також незначне зменшення спостерігається за такими видами діяльності: діяльність готелів та ресторанів – 1 підприємство; діяльність транспорту та зв'язку – 3 одиниці. У 2007 р. відзначено зменшення кількості малих підприємств, що пов'язані з торгівлею, ремонтом автомобілів, побутових приладів та предметів особистого вжитку – на 7 одиниць, а за іншими видами діяльності відзначалось зменшення їх кількості на 29 одиниць.

Таблиця 3

Кількість малих підприємств за основними видами економічної діяльності у м. Хмельницькому та Хмельницькій області за період 2005 – 2007 рр.

Види економічної діяльності	Роки						Відхилення (+,-)			
	2005		2006		2007		2006/2005		2007/2006	
	Хмельницька область	м. Хмельницький	Хмельницька область	м. Хмельницький	Хмельницька область	м. Хмельницький	Хмельницька область	м. Хмельницький	Хмельницька область	м. Хмельницький
Промисловість	1155	460	1117	448	1148	440	-38	-12	+31	-8
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	559	18	612	24	614	28	+53	+6	+2	+4
Будівництво	555	258	593	299	672	332	+38	+41	+79	+33
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових приладів та предметів особистого вжитку	2005	985	2023	981	2016	965	+18	-4	-7	-16
Діяльність готелів та ресторанів	180	78	179	78	193	86	-1	-	+14	+8
Діяльність транспорту та зв'язку	252	113	249	115	261	120	-3	+2	+12	+5
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	943	489	1057	562	1181	655	+114	+73	+124	+93
Інші види діяльності	457	198	466	224	437	207	+9	+26	-29	-17
Разом	6106	2599	6296	2731	6522	2833	+190	+132	+226	+102

Реформування промислового сектору Хмельницького регіону у напрямі його більшої орієнтації на задоволення потреб народного господарства з використанням в основному місцевих енерго-сировинних ресурсів є передумовою розвитку, трансформації та створення малих підприємств у таких галузях: легка промисловість; вирощування та переробка сільськогосподарської продукції; деревообробна промисловість; виробництво будівельних матеріалів; будівництво та ремонтно-будівельні роботи; приладобудування та інформаційні технології; освоєння родовищ корисних копалин та мінеральних вод; туристична та рекреаційна галузь.

Найбільше зростання по Хмельницькій області у 2006 р. відзначалось за таким видами діяльності, як операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 114 одиниць та сільське господарство, мисливство та лісове господарство – 53 одиниці. У 2007 р. за даними табл. 3 по Хмельницькій області за підприємствами, що займаються операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям констатується збільшення – 124 підприємства. Також значне зростання кількості малих підприємств спостерігається по будівництву, яке становить – 79 одиниць.

По м. Хмельницькому відзначається аналогічна тенденція, що і по Хмельницькій області. По м. Хмельницькому за промисловістю відзначалась негативна тенденція щодо кількості малих підприємств, як у 2006 р, так і у 2007 р. – відповідно 12 та 8 одиниць. Найбільше зростання кількості малих підприємств спостерігалось у 2005–2007 рр. за такими видами діяльності: операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям та будівництво. Так по операціям з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям відзначається найбільше зростання за період, що аналізується відповідно: 2006 р. – 73 одиниці; у 2007 р. – 93 одиниці. Також стійка тенденція до зростання спостерігалась за період 2005–2007 рр.: відповідно у 2006 р. – 41 підприємство; у 2007 р. – 33 одиниці. Мінлива тенденція за іншими видами діяльності зазначається по м. Хмельницькому за період, що аналізується, відповідно у 2006 р. – зростання кількості малих підприємств на 26, а у 2007 р. – зменшення кількості підприємств на 17 одиниць. Стійка негативна тенденція відзначається по підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових приладів та предметів особистого вжитку, а саме у 2006 р. їх кількість зменшилась на 4 одиниці, а у 2007 р. кількість таких підприємств зросла у 4 рази і становила – 16 одиниць.

Наступним цікавим напрямом аналізу стану малого підприємництва у Хмельницькому регіоні є дослідження демографії малих підприємств [4, с. 16; 5, с. 19; 6, с. 20] по м. Хмельницькому та Хмельницькій області за період 2005–2007 рр., що представлено у табл. 4.

Таблиця 4

Демографія малих підприємств у м. Хмельницькому та Хмельницькій області за період 2005 – 2007 рр.

Показник	Роки						Відхилення (+,-)			
	2005		2006		2007		2006/ 2005		2007/ 2006	
	Хмельницька область	м. Хмельницький	Хмельницька область	м. Хмельницький	Хмельницька область	м. Хмельницький	Хмельницька область	м. Хмельницький	Хмельницька область	м. Хмельницький
Кількість малих підприємств	6106	2599	6296	2731	6522	2833	190	132	226	102
Із загальної кількості малих підприємств створено у відповідному періоді	496	205	517	231	667	292	21	26	150	61
З них шляхом: - утворення нового підприємства	486	203	502	231	652	292	16	28	50	61
- поділу підприємства на декілька	2	-	11	-	3	-	9	-	-8	-
Кількість подій щодо структурних змін у відповідному періоді	1683	738	1683	899	2086	909	-	161	403	10
Поновлено діяльність раніше існуючих підприємств	30	11	31	9	95	34	1	-2	64	25

Так за період 2005 – 2007 рр. доцільно відзначити, що по Хмельницькій області у 2006 р. було

створено на 21 підприємство більше ніж у 2005 р. У 2007 р. кількість малих підприємств створених у відповідному періоді зросла більше ніж у 7 разів. По м. Хмельницькому кількість малих підприємств, що створились у звітному періоді зросла у 2007 р. в порівнянні з 2005 р. у 3 рази і відповідно становила – 61 підприємство. Важливо наголосити, що у 2007 р. відзначалась активна робота щодо структурних змін у малому підприємстві, кількість яких по Хмельницькій області зросла на 403 події, на відміну 2006 р., коли не спостерігались події, щодо структурних змін. Позитивна тенденція щодо динаміки кількості раніше існуючих підприємств, що поновили свою діяльність у 2007 р. становила відповідно по Хмельницькій області – 64 підприємства, а по м. Хмельницькому – 25 одиниць.

Наступним цікавим напрямком дослідження стану малих підприємств у регіоні є оцінка динаміки кількості малих підприємств, що реалізовували продукцію та надавали послуги по містах Хмельницької області за період 2005-2007 рр. [4, с. 40]. Важливо наголосити, що відзначається негативна тенденція на протязі всього періоду дослідження, а саме по Хмельницькій області частка підприємств, що реалізовували продукцію та надавали послуги зменшилась на 4,6п. і становила 65,5%.

Таблиця 5

Кількість малих підприємств, що реалізовували продукцію та надавали послуги у містах Хмельницької області за період 2005-2007 рр.

Міста Хмельницької області	2005		2006		2007	
	одиниць	у % до загальної кількості малих підприємств відповідного регіону	одиниць	у % до загальної кількості малих підприємств відповідного регіону	одиниць	у % до загальної кількості малих підприємств відповідного регіону
Хмельницька область	4279	70,1	4292	68,2	4271	65,5
Хмельницький	1766	67,9	1775	65,0	1764	62,3
Кам'янець-Подільський	540	72,2	525	69,8	508	67,2
Нетішин	103	57,5	107	57,8	108	57,1
Славута	77	55,4	79	54,5	73	51,4
Староконстянтинів	81	66,4	92	77,3	88	75,2
Шепетівка	137	63,4	128	59,5	118	55,9

Подібна тенденція до погіршення структури малих підприємств відзначалась у м. Хмельницькому, м. Кам'янець-Подільському, м. Нетішині, м. Славуті, м. Шепетівці в межах 0,4 – 7,5%. Лише у м. Староконстянтиніві відзначалось збільшення частки підприємств, що реалізовували продукцію та надавали послуги, яка зросла з 66,4% до 75,2%. В цілому ситуацію в області та за більшістю її міст можна назвати негативною, оскільки подібне явище має заперечливий вплив на стан малого підприємництва регіону.

Висновки та перспективи досліджень. Дослідження літературних джерел, статистичних даних та власні спостереження дали змогу виділити як позитивні, так і негативні тенденції у розвитку малого підприємництва. Позитивними характеристиками доцільно вважати: збільшення загальної кількості малих підприємств області та їх кількості на 10 тис. населення; зростання обсягів реалізації продукції, товарів, робіт, послуг; більше ніж у 3 рази зросла кількість малих підприємств, що поновили свою діяльність та ін. До негативних характеристик малих підприємств доцільно віднести наступні: скорочення середньооблікової кількості найманих працівників малих підприємств; зменшення частки малих підприємств, що реалізовували продукцію та надавали послуги та ін.

В процесі дослідження визначено основні внутрішні та зовнішні перешкоди і проблеми подальшого розвитку підприємництва в області, а саме: існує значна кількість адміністративних перешкод як на державному, так і на місцевому рівнях; наявність протиріч та невирішених питань між політикою захисту прав споживачів та політикою розвитку підприємництва; невідповідність розвитку кредитно-фінансової системи потребам сектору малого підприємництва; низька інвестиційна привабливість малих підприємств; низький рівень оплати праці на малих підприємствах; висока частка збитковості підприємств та ін.

Вирішення окреслених проблем дасть змогу:

- 1) сприяти подоланню бідності та частково вирішити питання зайнятості населення;
- 2) підтримувати агропромисловий комплекс та допомагати його розвитку;
- 3) зменшити кількість малих підприємств «тіньового сектору» та ін.

Література

1. Петрович Й.М., Захарчин Г.М., Теребух А.А. Організація підприємництва в Україні: Навч. посібник.- Львів: Оксарт, 2000. – 320 с.

2. Шабранська Н. Мале підприємництво в системі економіки // Персонал.- 2006. – №5. – С. 40 – 43.
3. Ольвінська Ю.О. Проблеми розвитку підприємництва та малого бізнесу в Україні // Вісник ХНУ. Економічні науки. – 2006.- №4. – Т.1. – С. 202 – 204.
4. Малі підприємства Хмельницької області у 2007 році: Статистичний збірник / Головне управління статистики у Хмельницькій області / Під ред. В.В. Скальського. – Хмельницький, – 2008. –75 с.
5. Малі підприємства Хмельницької області у 2006 році: Статистичний збірник / Головне управління статистики у Хмельницькій області / Під ред. В.В. Скальського. – Хмельницький, – 2007. –88 с.
6. Малі підприємства Хмельницької області у 2005 році: Статистичний збірник / Головне управління статистики у Хмельницькій області / Під ред. В.В. Скальського. – Хмельницький, – 2006. –102 с.

Надійшла 05.01.2009 р.

УДК 65.016.7(477)

І. В. БАБІЙ

Хмельницький національний університет

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ

На основі аналізу існуючого зарубіжного досвіду запропоновано основні шляхи вирішення проблем реструктуризації машинобудівних підприємств та шляхи її активізації.

On the ground of the existing foreign experience analysis there have been proposed the main ways of the resolution of the machinery enterprises conversion problems and the ways of its stirring up.

Вступ. Досить актуальний на сьогодні є аналіз, вивчення та по можливості використання світового досвіду реструктуризації підприємств машинобудівної промисловості в Україні. Перехід до ринкових відносин, який здійснюється в Україні, входження підприємств в товарні, фінансові та інші ринки, наростаюча конкуренція пред'являють нові жорсткі вимоги до виробничого, фінансово-економічного, управлінського, трудового потенціалу підприємств. Але більшість вітчизняних підприємств не відповідають цим вимогам: часто працюють зі збитками та накопичують борги і перебувають у складному становищі, нерідко кризовому положенні. Реструктуризація підприємств передбачає здійснення організаційно-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління, форм власності, організаційно-правових форм, здатних привести підприємство до фінансового оздоровлення, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва [1]. У цьому аспекті машинобудівні підприємства України потребують передачі певного досвіду запозиченого у високо розвинутих країн, і перенесеного в умови функціонування вітчизняної економіки.

У розвинутих країнах, де механізми конкуренції відпрацьовувалися століттями, держава обмежується мінімальним втручанням у формуванні галузей та їх управління. В Україні слід поряд з економічною самостійністю надати можливість підприємствам виробити оптимальні шляхи виходу з фінансових та економічних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо проблем реструктуризації, оздоровлення та антикризового управління підприємствами, показує, що реструктуризація дає можливість знайти ефективні шляхи виходу вітчизняної економіки з кризи. Ці проблеми розглядають багато авторів, таких як Акімова І., Бень Т., Брусніцин Д., Голобоков С., Ільчук П., Колісник М., Кондрашихін А., Малахова Н., Сташевский Е. та багато інших.

Постановка завдання. Дослідити та проаналізувати існуючий світовий та вітчизняний досвід реструктуризації підприємств машинобудівної промисловості, оцінити форми та методи проведення реструктуризації підприємств в різних країнах світу.

Основний матеріал дослідження. Як правило, в умовах ринкової економіки, де потрібно швидко реагувати на ті зміни, що відбуваються найкраще виживають малі та середні підприємства, тут важливу роль відіграють такі їхні якості як гнучкість та сприйнятливості до нововведень. Практично всі країни, що активно розвиваються, досить енергійно підтримують мале й середнє підприємництво, виходячи із соціально-економічних умов і керуючись стратегічними цілями, які є досить різними в кожній країні. Методи досягнення цих цілей мають багато спільного й відрізняються лише механізмами їх реалізації, ресурсними можливостями та мірою участі органів управління різного рівня в регулюванні структурних перетворень у реальному секторі економіки.

Досвід приватизації у різних країнах показує, що в цій справі не може бути якоїсь єдиної, завчасно вірної моделі. Ефект може дати тільки різноманіття форм і методів для різних підприємств, тобто акціонування, викуп, аукціон, конкурс тощо. Ці форми у різному поєднанні виявили свою ефективність у різних країнах. При цьому найважливішого значення набуває пошук ефективного власника. Тому